

Επιμέλεια: **Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης**, Καθηγητής
Πολυτεχνείο Κρήτης
Audencia Business School

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ, ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΗΧΑΝΙΚΗ

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	13
---------------	----

Κεφάλαιο 1

Ανισότητες, δημόσιο χρέος, πραγματική οικονομία.....	17
1.1 Ανισότητες και δημοκρατία.....	19
1.2 Δημόσιο χρέος: Εμπειρίες αντιμετώπισης από Καναδά και Ελλάδα ...	23
1.3 «Κρατικοδίαιτος καπιταλισμός».....	27
1.4 Χρήμα και πραγματική οικονομία.....	31

Κεφάλαιο 2

Δρόμοι του μεταξίου και παγκόσμιες στρατηγικές.....	35
2.1 Δρόμοι του μεταξίου ως κέντρο της παγκόσμιας ανάπτυξης.....	37
2.2 Ξεκίνησε ο μοντέρνος δρόμος του μεταξίου. Η Ελλάδα συμμετέχει;...	54
2.3 Δρόμοι μεταξίου και στρατηγική ανάπτυξης για την Ελλάδα.....	56
2.4 Δρόμοι μεταξίου και εξαγωγική ικανότητα της Ελλάδας.....	61
2.5 Το ελαιόλαδο στο δρόμο του μεταξίου.....	64

Κεφάλαιο 3

Ομάδες συμφερόντων, ανάπτυξη, τράπεζες.....	67
3.1 Η οικονομική κρίση και επιβραδυντές της ανάπτυξης στην Ελλάδα ..	69
3.2 Η άνοδος και η παρακμή των εθνών του Mancur Olson: Μερικά παραδείγματα από την Ελλάδα.....	84
3.3 Ορθή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και ευημερία.....	87

3.4	Προφανή και μη προφανή αποτελέσματα στις οικονομικές αποφάσεις.....	91
3.5	Ομάδες συμφερόντων και τραπεζικό καρτέλ	93
3.6	Ορθολογισμός και αλλαγή κουλτούρας: Κλειδί εξόδου από την κρίση;.....	96

Κεφάλαιο 4

Κίνδυνος και τεχνολογία	99	
4.1	Κίνδυνος χώρας, διαφθορά και επενδύσεις.....	101
4.2	Διαχείριση κινδύνων κυβερνοχώρου: Η νέα πρόκληση για τους CEOs και CFOs.....	104
4.3	Νευροεπιστήμες και μάνατζμεντ	108
4.4	Brexit και νέα καμπή στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Προκλήσεις και κίνδυνοι.....	111

Κεφάλαιο 5

Αναλύσεις βιβλίων.....	117	
5.1	Η διαρκής κρίση, η χρηματοοικονομική ολιγαρχία και η αποτυχία της δημοκρατίας.....	119
5.2	Σχέσεις Κίνας, Η.Π.Α. και Ευρώπης	125
5.3	Χρηματοοικονομική Ψευδαίσθηση	130
5.4	Οι οργανισμοί αξιολόγησης	135
5.5	Νέα παγκόσμια κυβέρνηση	139
5.6	Ρόλος του ΔΝΤ, ολικό χρέος και λόμπι.....	143
5.7	Το τίμημα της ανισότητας και η πορεία προς ένα νέο κόσμο	146
5.8	Σύγκρουση, παιχνίδια πολέμου για το παγκόσμιο χρήμα. Η αλήθεια και το παρασκήνιο για την ελληνική κρίση	149

Κεφάλαιο 6

Καινοτομία, επιχειρηματικότητα, ευημερία	153	
6.1	Τα επόμενα 100 χρόνια και η 4η βιομηχανική επανάσταση	155
6.2	Καινοτομία και επιχειρηματικότητα για την ανάπτυξη και την ευημερία	160
6.3	Επίδραση της επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη.....	164
6.4	Η επιστήμη της ευτυχίας.....	168

6.5	Δείκτες οικονομικής και ανθρώπινης ανάπτυξης: Οι νέοι αισιόδοξοι – ρεαλιστές	172
6.6	Ένα κεφάλαιο αλληλεγγύης για την παιδεία - έρευνα.....	176
6.7	Αδύνατη η ανάπτυξη χωρίς επιχειρηματικότητα.....	179

Κεφάλαιο 7

Χρηματοοικονομική διοίκηση και μαθηματικά.....	185	
7.1	Χρηματοοικονομική διοίκηση επιχειρήσεων: Διδασκαλία και εφαρμογές.....	187
7.2	Μαθηματικά και χρηματοοικονομική των επιχειρήσεων.....	191
7.3	Μαθηματικά και τραπεζική: Μια διαχρονικά επιτυχημένη σχέση	195
7.4	Νέες τάσεις στη χρηματοοικονομική μηχανική.....	201
 <i>Αρθρογράφοι του παρόντος συλλογικού τόμου.....</i>		<i>205</i>
<i>Σχετικά με τον επιμελητή του βιβλίου.....</i>		<i>207</i>

Εισαγωγή

Από τις αρχές του 2010 ασχοληθήκαμε με τα θέματα της κρίσης και της ανάκαμψης της Ελληνικής οικονομίας και των επιχειρήσεων. Αρχικά, δημοσιεύθηκε το βιβλίο το Μάνατζμεντ της Κρίσης (2011) και μετά δύο χρόνια το Απλές Οικονομικές Λογικές Αναδιάταξης και Ανάκαμψης της Οικονομίας και των Επιχειρήσεων (2013).

Τα προβλήματα που μελετήθηκαν και στα δύο βιβλία είχαν για θέματα:

- Χρέος, οικονομική κρίση,
- Λιτότητα, ανάπτυξη,
- ΔΝΤ,
- Καρτέλ, λόμπι, συντεχνίες,
- Επιχειρηματικότητα,
- Δημόσιο μάνατζμεντ,
- Risk management,
- κ.ά.

Στο παρόν βιβλίο η μελέτη των διαφόρων προβλημάτων είναι περίπου η ίδια με πιο πρόσφατα στοιχεία, αλλά προσθέσαμε και νέα θέματα όπως:

- Δρόμοι του Μεταξίου και παγκόσμιες στρατηγικές.
- Κίνδυνοι και νέες τεχνολογίες.
- Αναλύσεις βιβλίων με πρωτότυπα θέματα ανάλυσης.
- Εισαγωγικές έννοιες στη μοντέρνα επιστήμη της χρηματοοικονομικής μηχανικής.

Τη στιγμή που γράφεται η εισαγωγή αυτού του βιβλίου, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη δείχνει σημεία κόπωσης. Ο δείκτης PMI¹ (Purchasing Manager's Index) τον Οκτώβριο έπεσε στο πιο χαμηλό επίπεδο των τελευταίων 25 μηνών 52,7 έναντι 54,1 τον προηγούμενο μήνα. Πολλοί λόγοι μπορούν εξηγήσουν την εξέλιξη αυτή. Η οικονομία της Ευρωζώνης υποφέρει από την αβεβαιότητα του εμπορικού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας και από μια δυναμική της παγκόσμιας ανάπτυξης που δεν υποστηρίζεται σταθερά.

Υπάρχουν και τα ενδογενή προβλήματα της Ευρωζώνης, όπως αυτό της Ιταλίας αλλά και της Ελλάδας που δεν μπορεί να δείξει την ανταγωνιστικότητά της σε σχέση με τις άλλες οικονομίες.

Πρόσφατα διάφορες μελέτες έδειξαν τις δομικές αδυναμίες της χώρας και για το λόγο αυτό τα άρθρα που δημοσιεύονται στον τόμο αυτό προσπαθούν να υποδείξουν λύσεις δυναμικής ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας.

Δύο ενδιαφέρουσες μελέτες αποκαλύπτουν τα μεγάλα δομικά προβλήματα της Ελληνικής Κοινωνίας και Οικονομίας.

Η μελέτη της ΕΛΣΤΑΤ (Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ της Κυριακής, 23/9/2018) παρουσιάζει την ακτινογραφία της Ελληνικής Κοινωνίας. Οι μακροχρόνια άνεργοι από τις 243.000 το 2006, πέρασαν στους 937.000 το 2014 και έφθασαν τους 747.000 το 2017. Από τα 100 ευρώ, το 2016, η κατανομή σε διάφορες καθημερινές ανάγκες είναι η ακόλουθη (%):

- Διατροφή: 20,7%
- Έξοδα στέγασης: 13,8%
- Μεταφορές: 12,9%
- Έξοδα για καφέ, φαγητό σε εστιατόρια και διαμονή σε ξενοδοχεία: 9,9%
- Υγεία: 7,4%
- Ρούχα και παπούτσια: 5,8%

Άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία της μελέτης:

Θρησκευτικοί γάμοι:	2005: 43.601
	2016: 23.778
Πολιτικοί γάμοι:	2005: 17.442
	2016: 25.854

¹ Ένας δείκτης PMI ίσος με 50 δείχνει ότι ο κλάδος δεν εξελίχθηκε θετικά σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

Χρήση e-banking: 2006: 8,5%
2017: 35,9%

Χρήση κεντρικής θέρμανσης: 2008: 76%
2016: 41,5%

Τέλος, ένας από τους δείκτες που εκτιμά το επίπεδο διαβίωσης των Ελλήνων: μέτρηση του ποσοστού του πληθυσμού που δεν μπορεί να ανταποκριθεί οικονομικά σε τρία από τα εννέα ακόλουθα αγαθά ή υπηρεσίες: (1) πληρωμή παγίων λογαριασμών: ενοίκιο, ρεύμα, τηλέφωνο, νερό ή δόσεις σε πιστωτικές κάρτες (2) διακοπές για μια εβδομάδα, (3) διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη μέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά, (4) κάλυψη εκτάκτων αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας 540 ευρώ το χρόνο, (5) κατοχή τηλεφώνου (σταθερού ή κινητού), (6) κατοχή έγχρωμης τηλεόρασης, (7) κατοχή πλυντηρίου ρούχων, (8) κατοχή ΙΧ επιβατηγού αυτοκινήτου, (9) ικανοποιητική θέρμανση. Το έτος 2006 το 23,5% του πληθυσμού στερούνταν τουλάχιστον τρία από τα παραπάνω εννέα αγαθά, το 2014 το ποσοστό έφθασε στο 39,5% και τώρα είναι κοντά στο 36%.

Η μελέτη των Νέων (Τα Νέα Σαββατοκύριακο, 26-28 Οκτωβρίου 2018) αναφέρεται στους φόρους που πληρώνουν οι πολίτες και την κατανομή τους στις διάφορες πάγιες ανάγκες της κοινωνίας.

Η κατανομή είναι η ακόλουθη:

- Μισθοί Δημοσίων Υπαλλήλων: 21,6 δις
- Συντάξεις: 31,2 δις
- Υγεία: 8,6 δις
- Παιδεία: 7,5 δις
- Πληρωμές τόκων του δημόσιου χρέους: 5,6 δις
- Δημόσια τάξη και ασφάλεια: 3,8 δις
- Άμυνα: 3,7 δις

Το σύνολο είναι 87 δις ευρώ σε φόρους και εισφορές.

Η κατανομή αυτή δείχνει αρχικά ότι το 60,7% των φόρων προορίζονται για μισθούς και συντάξεις στο Δημόσιο. Παιδεία, Υγεία και Πρόνοια έπονται με πολύ χαμηλά ποσοστά. Μερικές συγκρίσεις με την ΕΕ δείχνουν τις μη ανταγωνιστικές επιδόσεις της χώρας.

Συντάξεις στην Ελλάδα: 36,1% των δαπανών

Συντάξεις στην ΕΕ: 27,4% των δαπανών

Παιδεία στην Ελλάδα: 9,9% των δαπανών

Παιδεία στην ΕΕ: 15,3% των δαπανών

Άμυνα στην Ελλάδα: 4,3% των δαπανών

Άμυνα στην ΕΕ: 2,9% των δαπανών

Στην ΕΕ εργάζονται 4 για κάθε ένα συνταξιούχο, ενώ στην Ελλάδα η αναλογία είναι 1,2 προς 1.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα συγκριτική ανάλυση των δαπανών μεταξύ Ελλάδας – ΕΕ γίνεται στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας από το Μ. Μασουράκη που είναι επικεφαλής οικονομολόγος του ΣΕΒ (σελ. 37).

Το παρόν βιβλίο είναι ένα συλλογικό έργο και αποτελείται από άρθρα τα οποία γράφτηκαν το τελευταίο χρονικό διάστημα και εν μέσω των δύο εφαρμοζόμενων μνημονίων. Με μια δομημένη αλληλουχία άρθρων προσπαθεί να δώσει απαντήσεις σε φλέγοντα θέματα των ανισοτήτων, του δημόσιου χρέους, των ομάδων συμφερόντων που διαλύουν τις οικονομίες και τις κοινωνίες. Εξετάζει τους διάφορους κινδύνους και κυρίως τη διαχείριση κινδύνων στον κυβερνοχώρο. Οι έννοιες της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας συνδυαζόμενες με την ευημερία αποτελούν το μέσο για την εισαγωγή της ανθρωπότητας στην 4η Βιομηχανική Επανάσταση όπου η τεχνητή νοημοσύνη θα παίξει σημαντικό ρόλο στην αλλαγή νοοτροπίας και επαγγελμάτων. Τέλος με τον τόμο αυτό εισάγονται δύο καινοτομίες στη σύνταξή του: η 1η αφορά αναλύσεις βιβλίων που δείχνουν τις τάσεις στη νέα οικονομία και το μάνατζμεντ και η 2η παρουσιάζει για πρώτη φορά προηγμένα θέματα στη χρηματοοικονομική διοίκηση, στις αγορές, το banking σε συνδυασμό με τα μαθηματικά.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τους Συναδέλφους και συνεργάτες μου που συμμετείχαν στη σύνταξη αυτού του τόμου, καθώς και τη διδάκτορα του Πολυτεχνείου Κρήτης Σταυρούλα Σαρρή και τον υποψήφιο διδάκτορα Γεώργιο Φακωτάκη για τη βοήθειά τους στην επιμέλεια της έκδοσης.

Ακόμη, ευχαριστίες θέλω να εκφράσω προς τις Εκδόσεις Κλειδάριθμος για την επαγγελματική αρτιότητα με την οποίαν έφεραν εις πέρας την παρούσα έκδοση.

Η ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης βρίσκεται συνέχεια σε αναζήτηση θεμάτων ανάλυσης της Ελληνικής οικονομίας και των επιχειρήσεων, ώστε να προτείνει με εμπεριστατωμένο και αξιόπιστο τρόπο τις πιο αποτελεσματικές λύσεις για την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητά τους.

Καθηγητής Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης,
Ακαδημαϊκός,
Δεκέμβριος 2018

Κεφάλαιο 1

Ανισότητες, δημόσιο χρέος, πραγματική οικονομία

1.1 Ανισότητες και δημοκρατία

Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης

1. Γενικά

Υπάρχει σήμερα περισσότερο από ποτέ μια ευρεία πολιτική συναίνεση μεταξύ των κρατών του ΟΗΕ για τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και της αναγκαιότητας να εξαλειφθούν οι χειρότερες μορφές φτώχειας στον κόσμο. Αντίθετα δεν υπάρχει καμιά πολιτική συναίνεση για τις ανισότητες. Η πάλη των κρατών εναντίον της φτώχειας και των ανισοτήτων έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια. Η βελτίωση του ρυθμού ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών έχει μειώσει τον αριθμό των πολύ φτωχών. Ο αριθμός των κατοίκων των χωρών με χαμηλό εισόδημα που ζουν κάτω από το όριο της ακραίας φτώχειας (1,90 δολάρια/μέρα, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα), πέρασε περίπου από το 1,8 δισεκατομμύρια το 1990 σε λίγο λιγότερο από 800 εκατομμύρια το 2013. Η Κίνα έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στη βελτίωση αυτή. Από το 2000 και μετά, η μείωση των ατόμων πολύ φτωχών μειώνεται σημαντικά σε όλες τις περιοχές του κόσμου, το ίδιο και το ποσοστό του αναλφαριθμητισμού όπως και η παιδική θνησιμότητα.

Για το θέμα των ανισοτήτων και της πολιτικής αστάθειας που δημιουργεί έχει «χυθεί πολύ μελάνι». Η παγκόσμια επιτυχία του Γάλλου Thomas Piketty με το βιβλίο «Le Capital au XXI siècle» που δημοσιεύθηκε το 2013 και πώλησε πάνω από 2,5 εκατομμύρια αντίτυπα, έδωσε το έναυσμα για συζητήσεις και παγκόσμιες μελέτες. Οι ανισότητες μαζί με το θέμα της κλιματικής αλλαγής είναι τα σημαντικότερα ζητήματα της αρχής του 21ου αιώνα.

2. Η έκθεση του World Wealth and Income Database

Για το φαινόμενο των ανισοτήτων υπάρχουν τώρα αρκετές μελέτες κυρίως στα ανεπτυγμένα κράτη – λιγότερες στα αναπτυσσόμενα – και προέρχονται

από την Παγκόσμια Τράπεζα, τον ΟΗΕ και τον ΟΟΣΑ. Η πρώτη ολοκληρωμένη μελέτη δημοσιεύθηκε την Πέμπτη 14 Νοεμβρίου 2017 από 100 οικονομολόγους όλου του κόσμου και αφορά περίπου 70 χώρες για μια μεγάλη περίοδο από το 1980 έως το 2016. Η μελέτη των ερευνητών του WID (WID.world) με συντονιστές τους Facundo Alvaredo, Lucas Chancel, Thomas Piketty, Emmanuel Saez και Gabriel Zucman, επεξεργάστηκε δεδομένα από τις εθνικές λογιστικές, της φορολογίας και άλλων δημόσιων εγγράφων τα οποία δεν είχαν ποτέ αναλυθεί πριν. Μερικά από τα πιο σημαντικά αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα.

- Παντού σε όλο τον κόσμο οι αποκλίσεις του πλούτου διευρύνονται. Από το έτος 1980, το 1% των πιο πλούσιων συγκέντρωσε το 27% της αύξησης του εισοδήματος, ενώ το 50% των πιο φτωχών έμεινε ικανοποιημένο με το 12%.
- Οι καταστάσεις μεταβάλλονται από χώρα σε χώρα δυναμικά σε συνάρτηση με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις δημόσιες πολιτικές.

Το μερίδιο του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο 10% των πιο πλούσιων ατόμων του πληθυσμού για το έτος 2016 παρουσιάζονται όπως ακολουθεί:

• Ευρώπη	37%
• Κίνα	41%
• Ρωσία	46%
• ΗΠΑ, Καναδάς	47%
• Υποσαχάρια Αφρική	54%
• Βραζιλία	55%
• Ινδία	55%
• Μέση Ανατολή	61%

Οι ανισότητες δεν εξετάζονται μόνο από πλευράς εθνικού εισοδήματος. Αναλύονται επίσης σε επίπεδο περιουσιακών στοιχείων που κρατούν τα άτομα, όπως ακινητοποιήσεις, χρεόγραφα, ή ακόμη και μετοχές επιχειρήσεων. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ανισότητες παραμένουν 20% με 30% πιο κάτω από το επίπεδο τους στις αρχές του 20ου αιώνα. Ωστόσο, απογειώθηκαν από την αρχή του 1980 στις περισσότερες χώρες όπως στις ΗΠΑ το 1% των πιο πλούσιων κρατά το 39% της περιουσίας των νοικοκυριών το 2014, έναντι 22% το 1980. Το φαινόμενο αυτό είναι λιγότερο σπουδαίο σε Μ. Βρετανία και Γαλλία όπου οι μεσαίες τάξεις μαζικά απόκτησαν περιουσιακά στοιχεία την ίδια περίοδο.

Η Ινδία φαίνεται να έχει περισσότερες ανισότητες από τον κύριο ανταγωνιστή της, την Κίνα. Μεταξύ 1980 και 2015, η ανάπτυξη της Ινδίας ήταν τέσσερις φορές λιγότερο δυνατή από αυτήν της Κίνας. Η μάχη μεταξύ των οικονομικών μοντέλων, της ανάπτυξης, των πολιτικών συστημάτων μπορεί να εξηγήσει συνολικά τις στρατηγικές που ακολούθησαν οι δύο γίγαντες της Ασίας. Οι βασικές στρατηγικές των δημοσίων υπηρεσιών των δύο χωρών έπαιξαν ένα ρόλο-κλειδί στην τελική πορεία τους.

Η έκθεση έδειξε επίσης μια μεταφορά πλούτου από το δημόσιο προς τον ιδιωτικό τομέα. Τα κράτη έγιναν πιο πλούσια αλλά οι κυβερνήσεις πτώχυναν και αυτό είναι μια εξήγηση της ανόδου των ανισοτήτων. Τα «καθαρά» δημόσια αγαθά (κατοικίες, οικόπεδα, μερίδια μέσα στις δημόσιες επιχειρήσεις μείον το δημόσιο χρέος) από 40% του εθνικού εισοδήματος πήρε από τις αρχές του 1970 και μετά αρνητικό πρόσημο σε ΗΠΑ και Μ. Βρετανία και μόλις θετικό για Γαλλία, Γερμανία και Ιαπωνία. Σε Ρωσία και Κίνα, από 60%-70% του εθνικού εισοδήματος πέρασε σε 20%-30% σήμερα. Στο ίδιο χρονικό διάστημα το «καθαρό» ιδιωτικό κεφάλαιο, από 200%-350% του εθνικού εισοδήματος το 1970, πέρασε στο 400%-700% σήμερα. Αυτή η αύξηση είχε ως αποτέλεσμα να περιορίσει την ικανότητα των κυβερνήσεων να αναδιανέμουν τα εισοδήματα και να περιορίσουν τις ανισότητες. Η μόνη εξαίρεση ήταν οι χώρες που είχαν εισοδήματα από πετρέλαιο όπως η Νορβηγία.

Για την Ευρώπη, η απόκλιση μεταξύ του 0,001% των πιο πλούσιων και του 50% των λιγότερο άνετων πολιτών διευρύνθηκε το λιγότερο δυνατόν. Αυτό οφείλεται κυρίως στο κοινωνικό μοντέλο που ανέπτυξε η Ευρώπη μετά το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, δηλαδή γενναιόδωρο σύστημα αναδιανομής, προοδευτική φορολογία, πολιτικές μισθών ευνοϊκές στις εργατικές τάξεις και ένα εκπαιδευτικό σύστημα σχετικά ισότιμο.

Οι ΗΠΑ είναι η χώρα με τις περισσότερες ανισότητες από τις πλούσιες χώρες. Το 2014, το «τοπ 1%» των πιο πλούσιων Αμερικάνων αντιπροσώπευε το 20% του εθνικού εισοδήματος, έναντι 12,5% για το 50% των πιο φτωχών. Αυτοί οι τελευταίοι είδαν τα εισοδήματά τους να λιμνάζουν από το 1980 και μετά, παρά μια αύξηση 60% του μέσου μισθού (πριν φόρους).

Για τη Μέση Ανατολή, το εισόδημα από πετρέλαιο διευρύνει τις διαφορές μεταξύ των κρατών. Οι χώρες του κόλπου εισπράττουν το 50% του περιφερειακού εισοδήματος ενώ αντιπροσωπεύουν μόνο το 15% του πληθυσμού. Στα κράτη αυτά, οι ανισότητες δημιουργούνται ανάμεσα στους εθνικούς πολίτες που έχουν πολλά πλεονεκτήματα και στους μετανάστες εργάτες που έχουν χαμηλούς μισθούς.

Μετά το 1989, η πτώση του κομμουνισμού δημιούργησε μεγάλες αλλαγές στη Ρωσία. Φιλελευθεροποίηση των αγορών αγαθών και υπηρεσιών, μαζικές ιδιωτικοποιήσεις, καλπάζων πληθωρισμός αύξησε τα εισοδήματα αλλά και τις ανισότητες. Το μερίδιο του εθνικού εισοδήματος του 50% των λιγότερο άνετων πολιτών έπεσε από 30% σε 20% μετά το 1989, ενώ το 1% των πιο πλούσιων πολιτών αυξήθηκε από 25% σε 45% (βέβαια η έκθεση προτείνει προσοχή λόγω έλλειψης δεδομένων).

Τέλος, η Αφρική οδηγήθηκε σε διαδικασίες πτώχευσης σε σχέση με τις άλλες ηπείρους. Βέβαια η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων δημιουργεί προβλήματα στην εκτίμηση των ανισοτήτων στα κράτη της Αφρικής μεταξύ τους και μεταξύ άλλων χωρών του κόσμου. Ακραίο παράδειγμα αποτελεί η Αφρική του Νότου όπου έχουμε μεγάλες ανισότητες λόγω του «apartheid» που επικράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα.

3. Συμπεράσματα: Συνέπειες στη δημοκρατία

Χωρίς δυνατή αντίδραση των κρατών, οι ανισότητες θα συνεχίσουν να διευρύνονται τις επόμενες δεκαετίες και θα έχουν άμεση συνέπεια στη δημοκρατία με τη δημιουργία πολιτικής αστάθειας. Οι οικονομολόγοι της Έκθεσης προτείνουν άμεσες δράσεις σε τρία επίπεδα:

- Φορολογία πιο προοδευτική,
- Μεγαλύτερη πρόσβαση στην εκπαίδευση των πιο φτωχών πολιτών,
- Αυξήσεις των επενδύσεων στον τομέα της υγείας.

Πολλοί συγγραφείς συνηγορούν για μια ενδυνάμωση της δημοκρατίας και των πολιτικών ενίσχυσης των ασθενέστερων πολιτών ώστε να μειωθούν οι παντός τύπου ανισότητες. Για τον αυστριακό πολιτικολόγο Ulrike Guerot η ευρωπαϊκή δημοκρατία είναι το μέλλον. (Le Monde, Samedi 23/12/2017, σελ. 17) Βασικό χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής δημοκρατίας είναι η συνένωση των πολιτών σε ένα πολιτικό σχέδιο, όπου όλοι πρέπει να είναι ίσοι μπροστά στο νόμο. Στην περίπτωση αυτή έχουμε την έννοια των «Ευρωπαίων Πολιτών».

1.2 Δημόσιο χρέος: Εμπειρίες αντιμετώπισης από Καναδά και Ελλάδα

*Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης
Γιώργος Ατσαλάκης*

1. Γενικά

Ο Coleman (1987) υποστήριξε ότι κάποιες ομάδες συμφερόντων στον Καναδά είχαν πολύ περισσότερη δύναμη από ότι θα έπρεπε και επηρέαζαν τις κυβερνητικές αποφάσεις για να προστατέψουν τα προνόμια τους. Ο Pross (1986 & 1975), ο Thorburn (1985) και ο Stanbury (1986) υποστήριξαν ότι οι ομάδες συμφερόντων στον Καναδά δεν είναι υπόλογες για τις ενέργειες τους και επί πλέον δεν έχουν καμιά πολιτική ευθύνη για τις πράξεις τους. Το 1995 ο Καναδάς αντιμετώπιζε μια πολύ σοβαρή δημοσιονομική κρίση που μοιάζει σε κάποιες αναλογίες με την Ελληνική κρίση του 2009. Το δημόσιο χρέος είχε φτάσει το 78%, (129,7% στην Ελλάδα), του ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμμα κυμαινόταν στο 6% (15,6% στην Ελλάδα) και οι κρατικές δαπάνες είχαν φτάσει στο 53% (54% στην Ελλάδα) του ΑΕΠ. Επιπλέον το 30% των εσόδων πήγαιναν στην εξυπηρέτηση του χρέους και τα επιτόκια κάλπαζαν. Τα κρατικά ομόλογα του Καναδά είχαν χάσει μεγάλη αξία. Κατά κάποιο τρόπο η ιστορία του Καναδά θύμιζε την Ελλάδα. Η οικονομία του Καναδά άρχισε να εκτροχιάζεται για μια δεκαετία. Οι ομάδες συμφερόντων ενδιαφερόντουσαν μόνο για να διατηρήσουν τα προνόμια τους και αντιστεκόντουσαν σε κάθε αλλαγή για μείωση του κρατικού δανεισμού. Το δημοσιονομικό έλλειμμα διπλασιάστηκε μεταξύ του 1980 και του 1990 (στην Ελλάδα υπέρ-τριπλασιάστηκε μεταξύ 2000 και 2009 από 4,5% στο 15,6%), ενώ το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε 2,5 φορές και έφτασε το 1994 το 78% από 29% που ήταν το 1980 (αυξήθηκε 5 φορές στην Ελλάδα από 22,5% το 1980, έφθασε στο 129,7% το 2009 και περίπου στο 180% το 2018).

2. Στρατηγική αντιμετώπιση

Τη δεκαετία του 1990 υπήρξε μια αποτελεσματική στρατηγική αντιμετώπισης δημοσίου χρέους του Καναδά και επαναφορά στην ανάπτυξη. Δυστυχώς στην Ελλάδα μετά από 10 χρόνια οικονομικής κρίσης και ύφεσης, οι ομάδες συμφερόντων εξακολουθούν να αποτρέπουν κάθε αλλαγή που θα οδηγήσει τη χώρα σε σταθερή ανάπτυξη.

Η Καναδική κυβέρνηση αγνόησε τις ομάδες συμφερόντων που αντιστέκονταν στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και δεν ενέδωσε σε λαϊκές επιταγές. Σε τέτοιες δύσκολες στιγμές, συνήθως οι ηγεσίες κερδίζουν τις εκλογές διότι υπόσχονται συνέχεια της ευημερίας με δανεικά, και προστατεύουν τα άδικα προνόμια των ομάδων συμφερόντων. Οπότε συνέβαινε αυτό στο παρελθόν σε κάποιες χώρες, είτε αφανίστηκαν για πάντα είτε παρέμειναν στην αφάνεια για αιώνες. Ο πρωθυπουργός του Καναδά, Ζαν Κρετιέν γόνος εργατικών και ο χαρισματικός υπουργός Οικονομικών Πολ Μάρτιν -και οι δύο ανήκαν στο (σοσιαλδημοκρατικό) φιλελεύθερο κόμμα- με την άνοδο του κόμματός τους στην εξουσία, αμέσως κατάλαβαν ότι ο χρόνος για τα πολλά λόγια είχε περάσει και ότι ήταν αναγκαία άμεση και ριζική δράση. Έτσι ο Καναδάς οδηγήθηκε στην περίφημη μεταρρύθμιση του 1995 που αποτελεί σταθμό στην πρόσφατη ιστορία του Καναδά.

3. Βασικά χαρακτηριστικά και αποτελέσματα

Το κύριο χαρακτηριστικό της μεταρρύθμισης ήταν ότι επικεντρώθηκε άμεσα στην περιστολή των κρατικών δαπανών και τη μείωση του κράτους, ενώ παράλληλα αυξήθηκαν ελάχιστα οι φόροι, και μόνο στις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις. Στην ουσία επικράτησε ο κανόνας: κάθε ένα δολάριο αύξησης των φόρων θα έπρεπε να συνοδεύεται από επτά δολάρια μείωσης των δαπανών. Δυστυχώς στην Ελλάδα όπως πρόσφατα ανακοίνωσε ο ΟΟΣΑ είχαμε τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης φόρων και το μεγαλύτερο ποσοστό φόρων επί του ΑΕΠ (περίπου 50%).

Η κυβέρνηση του Καναδά ακολούθησε μια συνειδητή αντι-Κεϋνσιανή πολιτική που συνοψιζόταν στο σύνθημα «μικρότερο αλλά ευφύεστερο κράτος». Οι κρατικές δαπάνες μειώθηκαν κατά 12% τα επόμενα 2 έτη. Άμεσα υπήρξε μαζική κατάργηση των διαφόρων προγραμμάτων. Μόνο στο υπουργείο Βιομηχανίας τα προγράμματα μειώθηκαν από 64 σε 11. Οι δαπάνες των υπουργείων μειώθηκαν από 5% και άνω. Οι μεγαλύτερες περικοπές έγιναν στις μεταφορές, την εθνική άμυνα και στις δαπάνες υγείας και παιδείας. Αντιθέτως δεν έγινε σχεδόν καμιά μείωση στις συντάξεις και στα προγράμματα ενίσχυσης των ιθαγενών (Ινδιάνων). Οι δημόσιοι υπάλληλοι μειώθηκαν κατά 60.000 σε ομοσπονδιακό

επίπεδο που ισοδυναμούσε 16,2% του συνόλου των δημοσίων υπαλλήλων. Ανάλογες μειώσεις έγιναν και σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Στην Ελλάδα οι παραπάνω μειώσεις καθυστέρησαν να γίνουν, ήδη οι υπάλληλοι έχουν μειωθεί πολύ περισσότερο τα τελευταία 10 έτη και οι δαπάνες στην άμυνα, παιδεία και υγεία έχουν μειωθεί τρομακτικά, χωρίς όμως να γίνει το κράτος ευφύστερο, και να υπάρξει σταθερή και σημαντική ανάπτυξη. Και επί πλέον το Δημόσιο χρέος, και με την πρόσφατη δόση, έχει αυξηθεί στα 360 δις. Χωρίς τη διαγραφή του χρέους κατά 135 δις το 2012 (το PSI), σήμερα θα ξεπερνούσε τα 500 δις. Ακόμα και σήμερα η σπατάλη μέσω της παροχολογίας κυριαρχεί παντού.

Αυτά τα μέτρα είχαν ως αποτέλεσμα ότι μετά από τρία έτη το έλλειμμα εξαφανίστηκε και ότι για τα επόμενα 11 έτη ο Καναδάς δημιουργούσε πρωτογενή πλεονάσματα. Παράλληλα μείωσε το χρέος κατά 50%. Όλα αυτά έγιναν χωρίς να αυξηθούν σημαντικά οι φόροι. Τα δημοσιονομικά πλεονάσματα μάλιστα επέτρεψαν στην κυβέρνηση να μειώσει τους φορολογικούς συντελεστές: Ο φόρος εισοδήματος μειώθηκε στο 29%, ο ομοσπονδιακός ΦΠΑ σε 5%, ο φόρος επί των κεφαλαίων σε 15% και ο φόρος των επιχειρήσεων σε 15%. Επί πλέον η κυβέρνηση διέυρυνε τον αριθμό των μη φορολογούμενων αποταμιευτικών καταθέσεων στην χώρα.

Η εμπειρία του Καναδά απέδειξε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι είναι αβάσιμες οι Κεϋνσιανές αντιδράσεις ότι τα προγράμματα λιτότητας θα οδηγήσουν τη «ζήτηση» σε κατάρρευση και θα δημιουργήσουν «έκρηξη της ανεργίας». Τίποτα από αυτά δεν συνέβη στον Καναδά. Η ανεργία όχι μόνο δεν αυξήθηκε αλλά αντίθετα άρχισε να μειώνεται σημαντικά μετά την εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών μέτρων. Σε πολύ σύντομο διάστημα ο μέσος όρος ανεργίας του Καναδά ήταν ο χαμηλότερος μεταξύ των χωρών του G-7! Ο Καναδάς σε ένα ταχύτατο χρονικό διάστημα μεταβλήθηκε σε μια από τις πιο δυναμικές οικονομίες με μέσο όρο ανάπτυξης από το 1995 μέχρι σήμερα 3% του ΑΕΠ. Σε πρόσφατη συνέντευξη του ο Κρετιέν δήλωσε ότι: «Αν δεν παίρναμε δραστικά μέτρα, ο Καναδάς θα γινόταν η σημερινή Ελλάδα».

Επίσης ο οικονομολόγος Brian Lee Crowley που είναι διευθυντής του Καναδικού think tank MacDonald –Laurier Institute έγραψε για την επιτυχή μεταρρύθμιση του Καναδά: «Νομίζω ότι ο κυριότερος λόγος ήταν ότι και τα δύο μεγάλα κόμματα –τόσο το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα που ήταν στην εξουσία όσο και το συντηρητικό κόμμα της αντιπολίτευσης– ήταν ενωμένα γύρω από τον κοινό στόχο της μείωσης του κράτους και της περιστολής των δημοσίων δαπανών. Η τάξη των πολιτικών έπαψε να βλέπει την οικονομική κρίση ως ένα θέμα που προσφερόταν για κομματική εκμετάλλευση και την είδαν ως ένα ζωτικό θέμα εθνικού συμφέροντος».

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ, ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΗΧΑΝΙΚΗ

Ο παρών τόμος, μέσα από μια δομημένη αλληλουχία άρθρων, προσεγγίζει φλέγοντα σύγχρονα θέματα των κινδύνων που πηγάζουν από τη χρήση των νέων τεχνολογιών, παρουσιάζει τους σύγχρονους «δρόμους του Μεταξιού» που δίνουν νέες ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη, και παραθέτει αναλύσεις βιβλίων με πρωτότυπα εργαλεία ανάλυσης καθώς και εισαγωγικές έννοιες από τη σύγχρονη επιστήμη της χρηματοοικονομικής μηχανικής. Επιπλέον, εξετάζει με ισχυρό κριτικό ύφος θέματα όπως το χρέος και τη διαχείρισή του, τη λιτότητα, τα καρτέλ, τις ομάδες συμφερόντων και την καινοτομία σε συνδυασμό με την επιχειρηματικότητα. Προσφέρει νέες προσεγγίσεις ως προς την ευημερία, την ευτυχία, τους νέους δείκτες οικονομικής και ανθρώπινης ανάπτυξης, και τη συνεισφορά των νευροεπιστημών στο μάνατζμεντ, ενώ περιλαμβάνει και ένα ενδιαφέρον κεφάλαιο για το πώς η Κίνα «αγοράζει» τον κόσμο.

Το βιβλίο απευθύνεται σε οποιονδήποτε θέλει να ασχοληθεί με θέματα που αφορούν τις σύγχρονες θεωρήσεις στο μάνατζμεντ, την οικονομία, την τεχνολογία, τους κινδύνους του κυβερνοχώρου (cyber risks) και τη σύγχρονη επιστήμη της χρηματοοικονομικής μηχανικής (financial engineering). Είναι κατάλληλο για φοιτητές προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών όλων των σχολών οικονομίας και διοίκησης.

Ο Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης είναι Καθηγητής και Αν. Κοσμήτορας της Σχολής Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης. Είναι επίσης Διευθυντής των Εργαστηρίων Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης, Ανάλυσης Δεδομένων και Πρόβλεψης του ίδιου Πολυτεχνείου και, από το 2012, Distinguished Research Professor στο Audencia Business School (Γαλλία). Στα πλαίσια της ερευνητικής

του δραστηριότητας του έχουν απονεμηθεί πολλές διεθνείς τιμητικές διακρίσεις. Το 2018, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τον ανακήρυξε Επίτιμο Διδάκτορα για το έργο του στην Πολυκριτήρια Ανάλυση και τις Χρηματοοικονομικές Αποφάσεις. Έχει πλούσιο συγγραφικό έργο, το οποίο περιλαμβάνει 95 βιβλία που έχουν εκδοθεί από ελληνικούς και διεθνείς εκδοτικούς οίκους και περισσότερες από 500 επιστημονικές εργασίες σε διεθνή έγκυρα περιοδικά, στους τομείς της επιχειρησιακής έρευνας, της διαχείρισης χρηματοοικονομικών κινδύνων, της πολυκριτήριας ανάλυσης και του χρηματοοικονομικού μάνατζμεντ –τομείς στους οποίους επικεντρώνονται τα βασικά ερευνητικά του ενδιαφέροντα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

Διοικητικό 4, Σταθμός Λαρίσης, 10440 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 210-5237635
info@klidarithmos.gr www.klidarithmos.gr
www.facebook.com/klidarithmos.gr

ISBN 978-960-461-905-4

9 789604 619054